

COMPENDIU DE GRAMATEC'A LIMBEI ROMANE,

de T. C. Blasiu, 1855, 104 pagine in 8. pr. 30 cr. m. c.

I.

A se ocupá cu limba romana, si a scrie gramatici in dilele nostre, dupa semnele ce le vedemu scrise cu condei de focu in foile romanesci de acumu, se pare unu lucru temerariu, periculosu. Unii striga, ca asta mai de catu unu pedantismu, altii ca-i numai ocupatiunea unor capete seci, care nu sciú produce altu ceva. S-au vediatu chiaru si de acei omeni, carii se tenu ca de focu, ca nu cumuva, sei numere si pre densi intre filologi, si se si pierda reputatiunea de omeni copti la mente, care cu atate ostenele siau sciutu-o castiga in fortunele vietiei literarie.

Eri alalta eri inse de tote partile nu mai audiai alt'a, de catu: gramateca! gramateca! Dati-ne gramateca, invetiati gramatec'a limbei romanesci, deca sunteti romani. Si vai de acea scola rom., in care nu se propunea gramatec'a limbei romanesci.

Intru asemeni impregiurari si celu mai preceputu cautase marmuresca de mirare, si se intrebe: Ce va se dica asta confusiune? Unde e adeverulu? De ce parte se se tienia omulu cu mente, asi mai poté adauge: omulu natiunalistu?

Unu Vacarescu in seclulu trecutú scrise antaia gramateca rom. in Tiera romanescá. Ce patriotu! Ce nationalistu! strigau de tote partile. Unu Iorgovici scrisese pre la anulu 1799 observatii asupra limbei rom., cetesce Curierulu de ambe sexe dein 1836. D. Eliad le retipari de nou si le inaltia pana la ceru. Chiaru si insusi D. Eliad se apuca a scrie o gramateca la 1828, cu

o prefatia lunga mai catu gramateca, spirituosa ca totu ce a esitu de in pena acestui antaiu poetu romanescu. Domnia lui scrise inca si o gramateca a poesiei!

Nu voiu se mai infiru si celealalte multe rele-bune gramateci cate au mai esitu de atunci. Destulu-mi este a insemna, ca lumea romana, celu pucinu ceea ce se crede a fi singura romana, s'a desgustatu de gramateci, si de ar poté le ar aduna intru o gramada, ca se le pota aduce ecatomba spiritului infuriatu asupra gramateci si a tota filologia romana.

De odata ca deintru unu somn sau aflatu desceptati unii zelosi romani, carii cautandu cu ochii spaimentati in tote partile nu vediuera alta decat omeni ocupanduse cu limba rom., taliandu, stricanduo ca vai de omu. Tota regula catu de mica, tota schimbarea de vreo buche seau o titla, li-se parea ca sunt atatea cutite implantate in limba romanescá.

Deintre toti inse o patimu mai reu noi Ardeleni. Unii dicu, ca noi scriemu poete mai regulatu, dar scriemu unu stilu si o limba grea, catu se pazesca D. dieu. Cu acestia inse totu e de a mai poté trai. Urmeaza altii si mai aspri, carii punendu tote complementele de o parte, ni-o spunu curatu: Ca nu scimu romanesc! Ast'a acuma are intielesu.

De ni-o aru dice romanii dein Valachia, totu ar trece, si noi intorcandue in noi insi ne si batundue pieptulu, amu dice cu vamesiulu dein Evangeliu: Ierta-ne pre noi peccatosii. Ca- ce ce se ascundemu matia in sacu, noi cati amu amblatu prein acea tiera, toti cati ne amu indulcitu de melodiosa limba ce o graesce acea frumoasa tiera, amu semtitu cu tota convingerea dein la-intru de si nu suntemu filologi: cumu ca noi Ardeleni pre lunga romanii

dein Valachia mai că nu scimă romanesce. Bene se întielegem, că ast'a va se dica de stilulu limbei. Pentru că, de te vei uita la form'a gramatica seau la alte secaturi grecesci, turcesci si altele asemenea de care gême limb'a tierrei romanesce, cumu gême limb'a romanului dein partile Ungariiei de cuvente unguresci, — atunci, numai seti astupi urechile de esti filologu. Ci noroculu că nu toti-su filologi.

Apoi mai este si alta bagare de sema totu asia de insemnata, adeca; că ast'a se dice si se pote dice numai de limb'a vorbita, ear' nu si de cea scrisa, ferésca D.dieu. Pentru limb'a ce o vorbesce poporulu dein acea tiera, ori in catrau vei se ambli, asi tramite, candu miar' fi in putere, pre toti romanii acolo, că la scola, că se o invetie, si apoi lasandu afora ce e de lasatu se o scria. Ear' de vei luá amana gazetele loru, poesiele si cartile boerasiloru, ce au invetiatu a parlá la Paris seáu airea, poti se juri că nu le întielege neci unu sufletu de romanu de catu pote vre unu francezu.

Limb'a francesca e o limba frumoasa, seau mai bene gratiosa si spirituelă, semi liertati cuventulu, si nu e acelu omu cultu in lume, care se o pota despretiui. Ea inse e frumoasa in sfer'a ei, ca si ori care alta limba in elementulu seu. Ci romanii nostri incantati de frumusetiele naturali ale acestei rafinate limbi, cu tota sinceritatea credeau, ca ce e frumosu in limb'a francesca, nu pote se nu fia frumosu si in limb'a rom.; si dein asta cauza a urmatu ce a urmatu.

Dar Moldovenii? Nu pociu de ei se dicu nemica, că limb'a poporului de acolo nu o am auditu nece nu sciu deca sēmena macar cu cea dein Bucovina. Atat'a sciu, ca cartile vechi tiparite in Moldova sub Vasilie si Duca voda, sunt scrise intru o limba atatu de frumoasa, catu-mi pare reu ca fratii Moldovenii o au uitatu, de cumuva in Moldova si poporulu vorbesce cumu scriu invetiatiu loru. Am cetitu inse inainte de mai bene de diece ani o drama tradusa de unu Moldoveanu sub titlu: Diece ani jucatoriu in carti, va se dica numai am inceputu a o ceti, ci n'am potutu merge mai de parte de doua foi, pentru ce? pote pentru ca togma atunci veniam dein tier'a romanesca, unde o si cumparasem.

Nu ca dora toti Moldovenii aru scrie ca traducatoriulu acei drame, nece de cumu nu. Io am cetitu unele balade totu de acelu Moldoveanu, inse

scrise mai, de atunci in coce, chiaru in stilulu tierrei rom., si le am celitu cu multa placere, pote ca si acumu numai pentru că me dedasem cu limb'a tierrei romanesce.

Io le insemnezu acestea numai dein partea filologica inse individuale, si potiu se me insielu; ci sciu ca de me insielu, me voru indereptá cei ce sciu mai bene lucru de catu mene, numai de me voru întielege, de ora ce tota lumea scia ca-su Ardeleanu de pre titlulu cartei.

Si apoi mai marturisescu si aceea, ca demi va dice cineva ca-su filologu, nece o data nu me voru lapedá, fia acesta disa in nume de lauda, fia macaru si in risu. Cumu-ca dein teneretie m'am ocupatu cu filologi'a multoru limbe, sciu toti cunoscutii, ce se negu. Asi poté se me si laudu asi cautá prein istorii, cati omeni altu feliu mari s'au ocupatu cu filologi'a, si nu le a detrasu nemica dein alte merite ale loru. Inse cu detractorii filologiei n'am cemi pierde vorbele, ca ce omenii amblati in scientie sciu ce va se dica studiulu limbelorú, si n'au trebuentia de a li-se tiene prelectiuni dela anti-filologi.

Inse a se ocupá cu filologi'a numai cá cu o scientia teoretica, pote fi se o numesca cineva ocupatiune desierta, chiaru candusi si afla cineva tota desfatara intru ins'a. Ear' cu filologi'a limbei sale spre a si cunosce limb'a, nu numai cumu se vorbesce intru unu locu, ci cumu o vorbesce in tota romanimea; a o studiá nu numai cumu o vorbitu noi astadi, ci cumu o au vorbitu si parentii nostri; a cercá nu numai cumu se vorbesca in Dacia vechia, ci cumu si in cea noua; a o studiá in paraleli cu limbele sorori, nu numai moderne cumu e cea italiana, ispana, provinciale, francesca etc. ci si in cele vechi, cumu e latin'a dupa tote fasile ei istorice, cercetandu cu seriositate monumentele cate ne potu dá lumina de ajunsu spre a ne întielege tota originea limbei, desvoltarea si stramutarea ei pan' in dilele nostre, si alte asemenea, mi-s'a parutu dein cele mai crude ale mele teneretie unu obiectu demnu de a se ocupá unu romanu cu elu, fora de a incurre titlulu onorificu de pedantu.

Nu am lipsa se mai adaugu, ca intre dialectele limbe irom. am aflatu cea mai regulata a fi cea beserecesca de si cu smentele in unele mai pucine amenunturi, si intre cartile rom. limb'a cu atat'a mai buna si mai curata, cu catu cartea e mai vechia. Parentii nostri de aru mai inviá mai nu ne

aru mai întielege limb'a ce o vorbesc poporul pre multe locuri, nece macar' a moldovenilor, ori catu acestor'a se pare, ca numai ei sciu vorbi romanesce. De cate ori nu am cetitu amaru planganduse literatorii nostri, ca limb'a ni e seraca, si sunt siliti a se impromutá de airea carii de unde po- tea; noi ardelenii dein cea latina pentru ca de vreo suta de ani incepusem a o invetiá benisioru, altii dein limb'a francesca amblandu prein salonele Parisului. O credeamu si credu pana astadi, cá inainte de a ne bagá detori la streini, se ne cer- camu cu scumpetate de ce avemu lipsa si ce aflamu in comor'a nostra. Si mi se pare, ca unu romanu cu tota dreptatea pote mai fora rusine a se folosi cu cuventele curatu romanesce, chiaru de aru fi si dein dílele lui Bogdan Voda, de catu cu cuvente scalciate franciosesci. Numesca-o cui place pedantismu, ci mie-mi maí place asemene pedantismu de catu voajagurile, tablourile si alte schimosituri fora lipsa dela fratii nostri francesi.

A aduná aceste cuvente rare si unele cu to- tulu uitate, insemnarile loru, formele, si frasile im- preuna cu constructiunea barbatesca a betraniloru nostri, mia fostu desfatara nestimata. Ele sunt in ochii miei cá nesce scumpe reliquie remase dein fortunele acestei natiuni amaru cercetate, carei io si toti romanii cu nespusa amore ne sentimu ali- piti. Ele inse sunt vechi si aproape de pierdere totale, multe s'au prepaditu si de la abia 300 de ani, si de nu ne vomu grabi a le aduná preste alti 300 de ani nu va remané alta urma de catu de ne- pasarea si apathi'a nostra. Inca si acumu abia cine- va dupa multa ostenela pote se puna man'a pre asemeni vechi monumente; unele inca nece poti se dai cu ochii de ele ori si catu te ai nevoi.

Ci ale aduna numai pentru sene, si a nu im- partesi romanimeí spre folosulu ei de acumu seau in venitoriu, au celu pucinu spre pastrare cá se nu pierda de totu, mi sa parea o ocupatiune intru ade- veru trista si nedemna de unu romanu. De acea începui a scrie „Principia-le de limba si scrip- tura“, inca la a. 1847, ci in 1848 inca au le potui impleni pana in capetu. Cetitorii „Organului“ si- voru aduce a mente de ele, si credu ca pre lunga tota greutatea ortografiei latine, cu care s'au pu- blicatu, n'au trecutú fora de a desteptá ceva inte- resu in cetitori catra cele scrise acolo.

Ci principia-le erau numai nescari particele rupte dein massa adunata, care dein partea forme-

loru nu potea a se depune cu cuvenientia de catu intru o „gramateca dupa dialecte si monumente vechi“, ear' in catu pentru cuvente si cele alalte numai intru unu dictionariu.

Gramatec'a s'a si publicatu in anulu trecutú, si cercarea care o avutu dein partea publicului rom. se pare a aratá, ca nu ia fostu indiferente; cu tote ca materialu ce avea de a intrá intru in sa- erá asia' de multu, catu nu potea se incapa in strem- tele margini de treispradiece cole fora indesuire, candu tractanduse in estensiunea cuvenita pre lesne ar' fi ocupatu unu numeru indoitu. Ci „Prin- cipia-le“ mai susu atense poteau pan'la alta oca- siune se implenesca loculul multoru prescurtari; de unde m'am si determinatu a dou'a ora si acumu completate a le dá afora.

Erau inse, carii doriau cá acele elemente gra- matece, se se imbrace intru o forma mai scolastica, cá si celoru mai teneri si inca necunoscutori de limb'a latina se le fia mai usiora de usuatu; si io acei doriri m'am supusu cu tota nevólienti'a dupa ce mia fostu cu potentia, pre cumu se vede in ru- bric'a acestei prefatiuni, prein care o intruducu in aintea onoratului publicu romanescu.

Mai remanea inca Dictionariulu apromisu, care inca numsi modalitatea si midilocale tiparirii as- cepta cá se vedea lumin'a. (Va urma.)

BŪNA MEA.

I. O ZI DE АЖѢНѢ.

Нѣскѣт сѣп соарте амарѣ, шѣ дѣн пѣриндѣ сѣрачѣ,
Дѣн крѣде тѣперѣде врескѣи фѣрѣ зѣхарѣ,
Авѣ зп мѣз де пѣне, шѣ аста фоарте парѣ,
Гѣстам ла сѣрѣкторѣ шѣмѣ пѣреа кѣ пѣлкѣ
колачѣ.

О датѣ д'интѣмпларе, дар нѣ пѣтѣс кѣм а фост,
Мѣкѣдѣмѣи пѣ-зп тѣерѣз-мѣ пѣне зп фѣгѣрѣлѣ
Ка азрѣл де галбен, шѣ пѣне лѣнѣгѣ елѣ,
Шѣ мѣ зѣце : вѣно, гѣстѣ, кѣ азѣ е зѣ де пост.
Гѣстаѣи о вѣкѣтѣрѣ шѣ алта дѣнѣ еа,
Кѣ мѣереа ера дѣлѣе, шѣ io ерам фѣлтѣмѣндѣ
Шѣамѣи фѣи пѣлкѣат о кѣпѣ, немѣкѣ кѣдетѣндѣ,
Кѣи зѣ де ажѣн, кѣм зѣце преа вѣне, маѣкѣ-меа.
Чѣи вѣи шѣ амар де мѣне, вѣи чѣмѣи фѣ се пѣдѣск!
Пѣреа кѣмѣи арде гѣра, шѣ 'н дѣндѣи фок а дѣтратѣ,
Вѣнѣи де шѣрпѣи кѣ мѣере пѣреамѣи кѣ ам пѣлкѣатѣ.
„Чѣи аста, мамѣ?..“ стрѣи io : морѣи, аз невѣнескѣ!

„Нъ морі, мама ми рѣспѣнде, чи поате те а
лѣпѣнѣ

„Би ак рѣтас лѣ фазр, чи тачі къдѣ трече акѣші.“
Тѣмѣіемі пѣне 'н гѣрѣ шімі сѣфлѣ: хѣші, хѣші
хѣші!

Мѣ ваіт ші кад ка морт, ші адорт ші дорт
ка зис.

Дѣрпінд вісез пре вѣна стѣнд лѣогѣ къпѣтѣіѣ,
Кѣ гѣра де тѣселе кѣратѣ ші де дінді,
Кѣм оаз фост нѣс вѣтрѣнѣ 'н мортѣнт аі міеі
нѣрпінді.

„Непоате,“ зіче вѣна рѣжѣндѣмі маі лѣтѣіѣ.
Че пѣжпді сѣфлетѣл міез? че те доаре аша
де рѣз?“ —

„Алвінѣ реа тѣ'мпѣнѣсе, еа везі кѣм с'а лѣфлатѣ,
Тѣмѣіе міа нѣс мама ш'апоі мі а дескѣнтатѣ;

Дѣререа тот нѣмі трече, чи моріѣ вѣнікѣ зѣс.“ —

„Аскѣлтѣ фѣтѣ-міез, че те 'нвѣд ші тѣ нѣ штіі!
Де міере те фѣреште чеі дѣлче ла гѣстатѣ,
Де гѣра чеі зімѣеште ші'н дос те а вѣлѣтематѣ,
Де ворѣа че те лінѣе, де ом кѣ фѣдѣрпі.
Де гѣшті ші де теп 'ншеалѣ дѣлчеада че аі
зѣзѣт,

Фок аі лѣат лѣ гѣрѣдѣ кѣт стаі се верші къдѣі,
А-і вѣреа се мѣшті тѣрѣат, се рѣтні карѣеа де
пре еі;

Чи равд' атѣнчі ка кѣпе, ка пештеле фі мѣт,

Еа везі кѣ п'ам лѣ гѣрѣ нечі тѣкар о тѣсеа,
Нечі поч се род лѣ діндіі міеі нечі тѣкар зп
міезѣ;

Че орі че ваг, се 'нгіте; ші фѣрѣ фрікѣ, кѣрѣз,
Кѣ поді орі каре дѣдет сѣді ваці лѣ гѣра меа.

„Анѣадѣ дѣла міне: а фі фѣрѣ де дінді,
Ші нѣ веі с'аіві дѣрере де орі че веі гѣста.

Аскѣлтѣ фѣтѣ-міез че те 'нѣадѣ вѣпѣ'га,
Кѣ мѣлте аз се 'нѣеде фііі дѣла нѣрпінді.“ —

Дѣререа-мі лѣчетѣ, шімі нѣреа кѣ міаз кѣзѣт
Кѣді дінді аѣеат ка аче, сѣвѣдрі ші нѣогѣторі.
Мѣ дештепѣтаі дін вісѣмі аѣер фѣрѣ дѣрорі.
Чи ах! де атѣнчі лѣ коаче ші діндіі мі ам
пѣрѣдѣт!

Непотѣлѣ.

BIBLIOGRAFIA.

In Blasiu la auctorulu se afla urmatoriele opuri
essite de suptu tipariu, care pe lunga pretiulu supt-
insemnatu se potu si casciga:

Elemente de limb'a romana, dupa
dialecte si monumente vechi, de T. Cipariu;
Blasiu, 1854, 8 maj. broch. 1 fl. c. m.

Compendiu de gramatec'a limb'eі
romane, de id., acol. 1855, 8 maj. br. 30 cr. c. m.

Scienti'a s. scripture, Isagogica, Erme-
neutica si Archeologica, de id. acol. 1854, 8. br.
1 fl. 30 cr. c. m.

Portarea de buna cuvenientia intre omenі,
tradusa de id. acol. 1855, in 12 br. 6 cr. c. m.
(Biblioteca de mana P. I. vol. I).

Subtu pressa.

Acte si fragmente de in istori'a baserēcēscā a
Romaniloru.

Principia de limba si scriptura, ed. a dou'a
completata.

Biblioteca de mana, Partea I. vol. II Partea
II, vol. 1. 2. (Part. 1 vol. 1 vedi portarea).

„Лѣ Бѣкѣрешті. ЛАКѢЛѢ ДРАКѢЛѢ, de G.
Cand, tradѣсѣ de D. G. Baronzi, a emітѣ де сѣз
тпнарѣ, ші се афлѣ де вѣжзаре лѣ лѣврѣріа D.
Хрістакѣ Іоанпнѣ ші С-іа Романовѣ, вліада Лпс-
канпilorѣ.

Isaak Lakedem, саз жідовѣлѣ рѣтѣчиторѣ, лѣ
каре се афлѣ ші віада лѣі Хрістосѣ, челѣ дін зрѣѣ
мі рѣнѣмітѣ романѣ алѣ лѣі Алѣссандрѣ Дѣмас,
традѣсѣ тотѣ де сѣсѣ зісѣлѣ, се афлѣ сѣз тпнарѣ.

„Лѣ Іашпі еші ла лѣтпнѣ о Кѣлѣдѣре
де Поіесіі але D. G. Асапі едіцізнеа а II лѣ-
вогѣдѣтѣ.

Аз емітѣ де сѣз тпнарѣ ші се афлѣ де вѣж-
заре ла тоді лѣвраріі ші ла Рѣдакцізнеа Патріеі
ONNOAPEA ші BANII, челѣврѣ комедіѣ а лѣі
Ponsard, локалісатѣ, ші жѣтѣтате. ФѢРП
ПРИНШІ, драмѣ-водѣвілѣ орпдіналѣ де Іоан К.
Лѣрескѣ. Прѣдѣлѣ ачѣсторѣ піесе, лѣгате лѣтр'о
врощѣрѣ, есте доі сѣандісі.